

შევიცალოთ თრუსო
SAVE TRUSSO VALLEY

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE

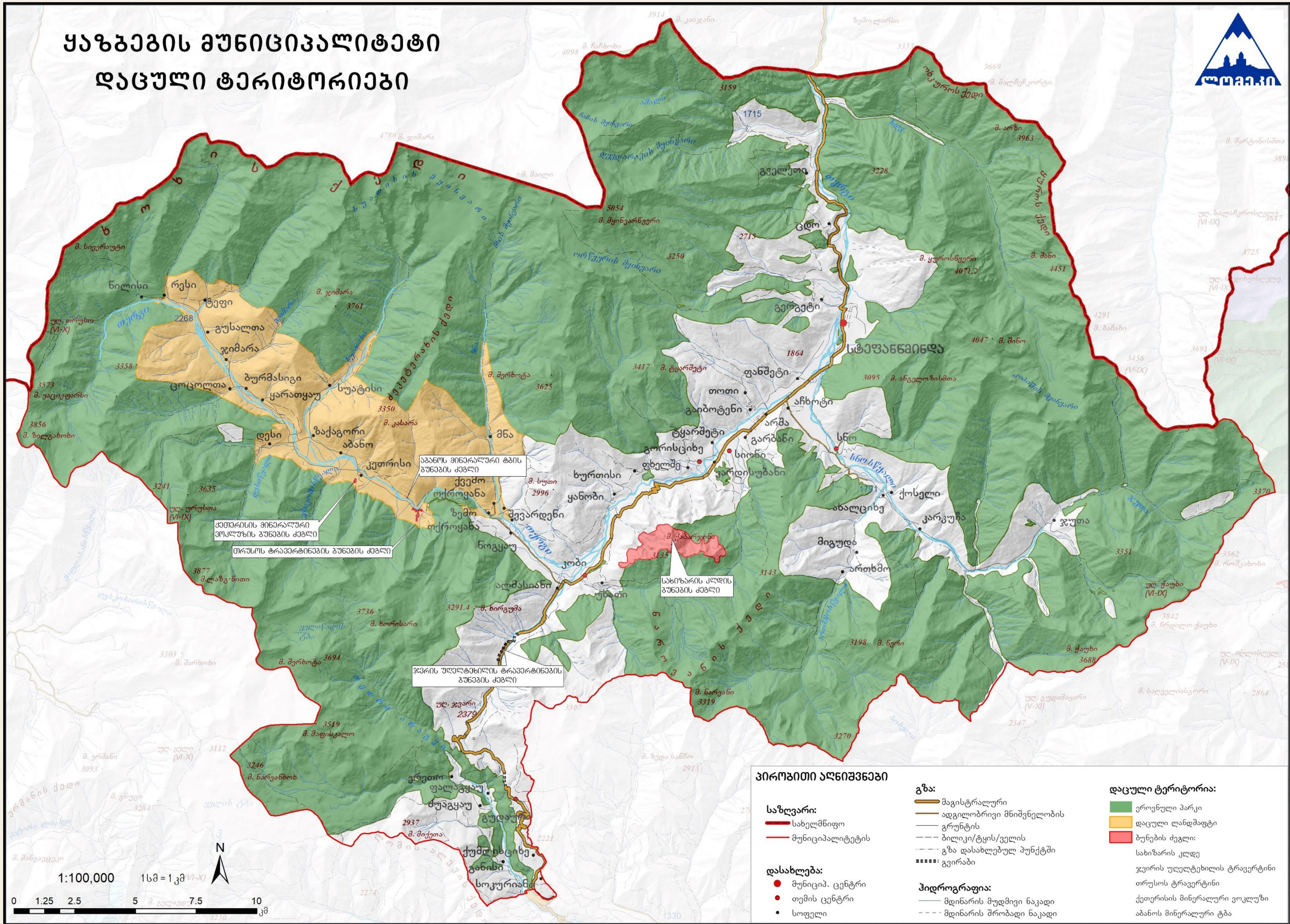
თრუსოს ხეობის დაცული ლანდშაპისა და კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების მდგომარეობა

ლომეკი | 2023 წელი

ადგილობრივი მოსახლეობის ჩაერთობა თხუროს ხეობის დაცუდი დანდშაფტისა
და კუდტუხუდი მემკვიდრეობის განვითაჲების პოდიტიკის ადვოკატიჲებისთვის

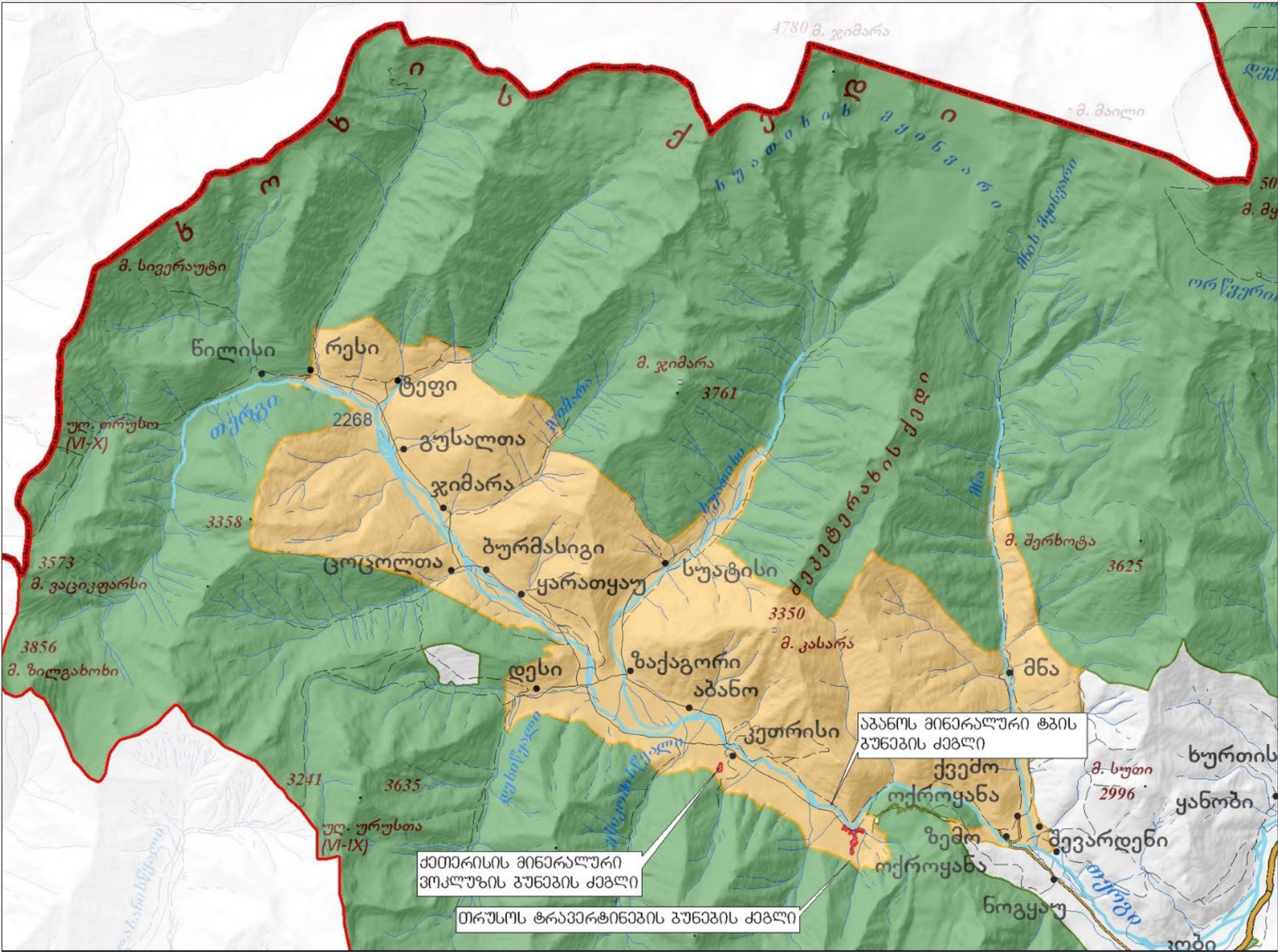
ყაზბეგის მუნიციპალიტეტი დაცული ტერიტორიები

თრუსოს ხეობა

დაცული ტერიტორია

- ეხოვნული პაჩკი
- დაცული დანდშაფტი
- ბუნების ძეგლი

თრუსოს ხეობა

თრუსოს ხეობა ყაზბეგის მუნიციპალიტეტში მდებარეობს.

თრუსო კავკასიონის მთავარ წყალგამყოფ ქედსა და კავკასიონის ჩრდილოეთით მდებარე ხოხის ქედს შორის მოქცეული მაღალმთიანი ხეობაა.

ხეობის სოფლები ზღვის დონიდან 1950 მეტრიდან 2450 მ-ზე მდებარეობს.

ხეობის სამანქანო გზის სიგრძე 31 კმ-ია. თრუსოს ხეობა დღეისათვის 20 ნასოფლარს მოიცავს.

ეს სოფლები გვიანი შუა საუკუნეების ტიპიური მთის საცხოვრებელი კომპლექსების მშენიანი ნიმუშებია. ისტორიული ნასოფრარსებთან ერთად ხეობაში ახის გვიანდელი თანამედროვე ტიპის დასახლებებიც. მე-20 საუკუნის 80-იანი წლებიდან ხეობა მოსახლეობისგან თანდათანობით დაიცადა.

საობის სასოფლარები

1. ადო/ ახალსოფელი /ნოგყაუ

2. ზემო ოქროყანა

3. ქვემო ოქროყანა

4. შევარდენი

5. აგათყაუ

6. ქეთრისი/კეტრისი

7. აბანო

8. ზაქაგორი /ზაკაგორი

9. სუატისი/შუამთისი

10. ზემო დესი

11. ქვემო დესი

12. კართსოფელი/ხუძანი/კარატყაუ

13. სოფელი ბურმახევი /ბურმასიგი /ჩალისფერი ციხე

14. სოფელი წონოლთა /ცოცოლთა

15. ჭიმარა

16. გუსალთა

17. ტეფი

18. რესი

19. წილისი/სივრეტა

20. მნას ხეობა

თრუსოს ტოპონიმიკა

თრუსოს ხეობის სოფლების ისტორიული სახელწოდებები სხვადასხვა მიზეზთა გამო დაკარგულია, ზოგ შემთხვევაში კი - მცდარი ფორმებით გვხვდება (არაქართული ჟღერადობით).

ტოპონიმები დაზუსტებულია ისტორიულ წყაროებზე დაყრდნობით.
თუმცა, ყველა მათგანის დაზუსტება ვერ მოხერხდა, ესენია:
სუაბისი, სივარაუთი, რესი, ღესი, ტაფი.

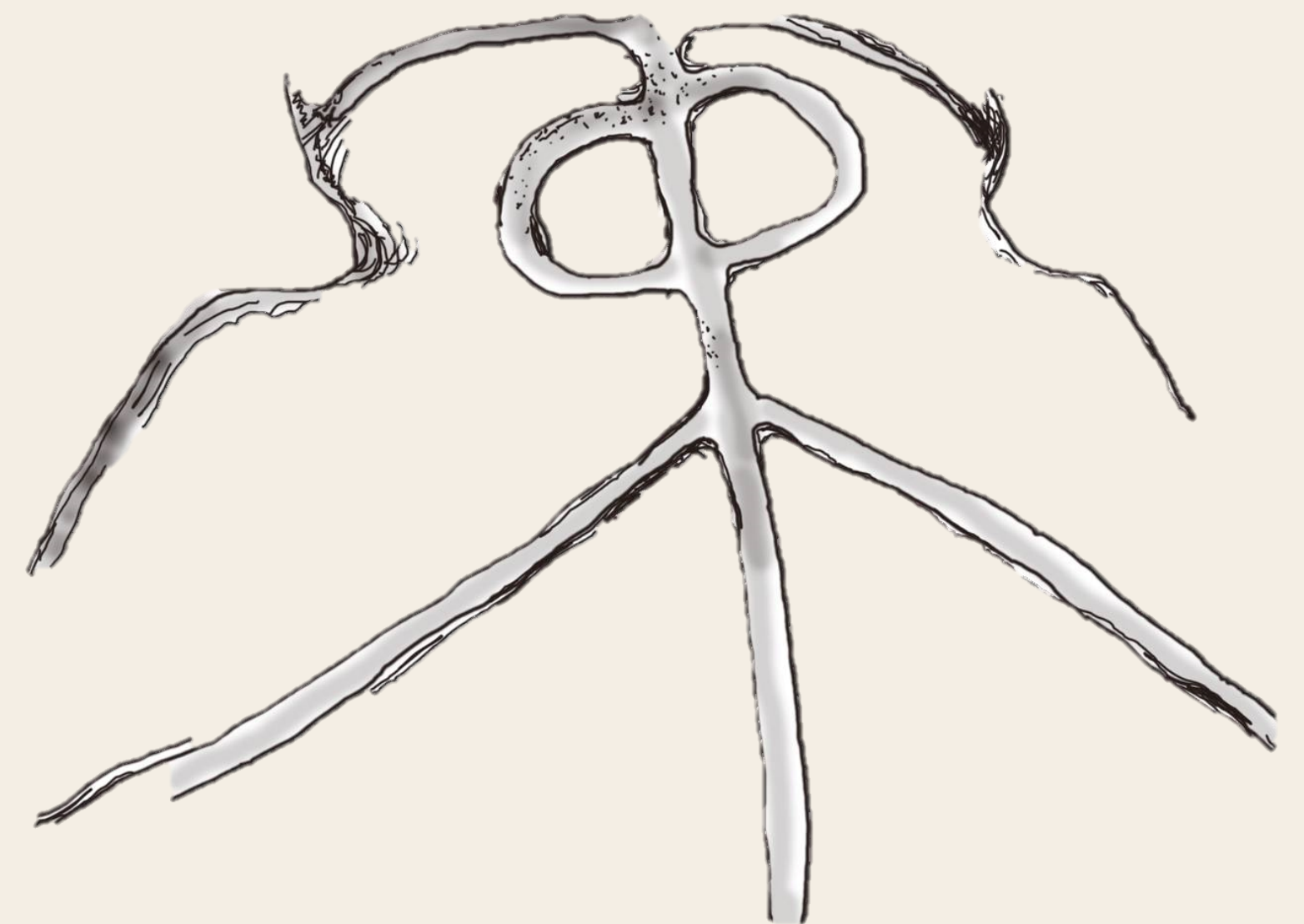
გვაქვს თავდაპირველი სახელწოდების სოფლებიც, როდესაც ტოპონიმები პირვანდელი სახელწოდებით გვხვდება, ესენია: **შავარდენი, ნონოლთა, ოქროყანა, კასარა, ქეთრისი, აბანო, მნა და ზაქაგორი.**

ქავლთა დღევანდელი მდგომარეობა

ჩვენ მიერ შედგენილი სიის მიხედვით, ქავლების საერთო რაოდენობა 74

კულტურული სააგენტოს მიერ მონერილი წერილის მიხედვით
თრუსოს ხეობაში დღევანდელი მდგომარეობით 52 ობიექტი/
ძეგლია აღწერილი. აქედან 24 კულტურული მემკვიდრეობის უძრავი
ძეგლის სტატუსის მქონეა, ხოლო 28 ობიექტი - სტატუსის გარეშეა.
(კულტურის სამინისტრო, 24.01.2022)

ჩვენ მიერ გადამოწმებული ინფორმაციით, თრუსოს
ხეობაში სრული ინვენტარიზაცია არ არის ჩატარებული,
ძეგლები და ობიექტები დასათვლელია. სტატუსი რასაც აქვს
ყველა არის მემკვიდრეობის პორტალზე და ობიექტების
ნაწილიც, თუმცა აღსარიცხიც არის კიდევ.

სოფელი შავარდანი

მნას ხეობა

სურ. 2. მნის ეკლესიის აღმოსავლეთი ფასადი, ასომთავრული წარწერა

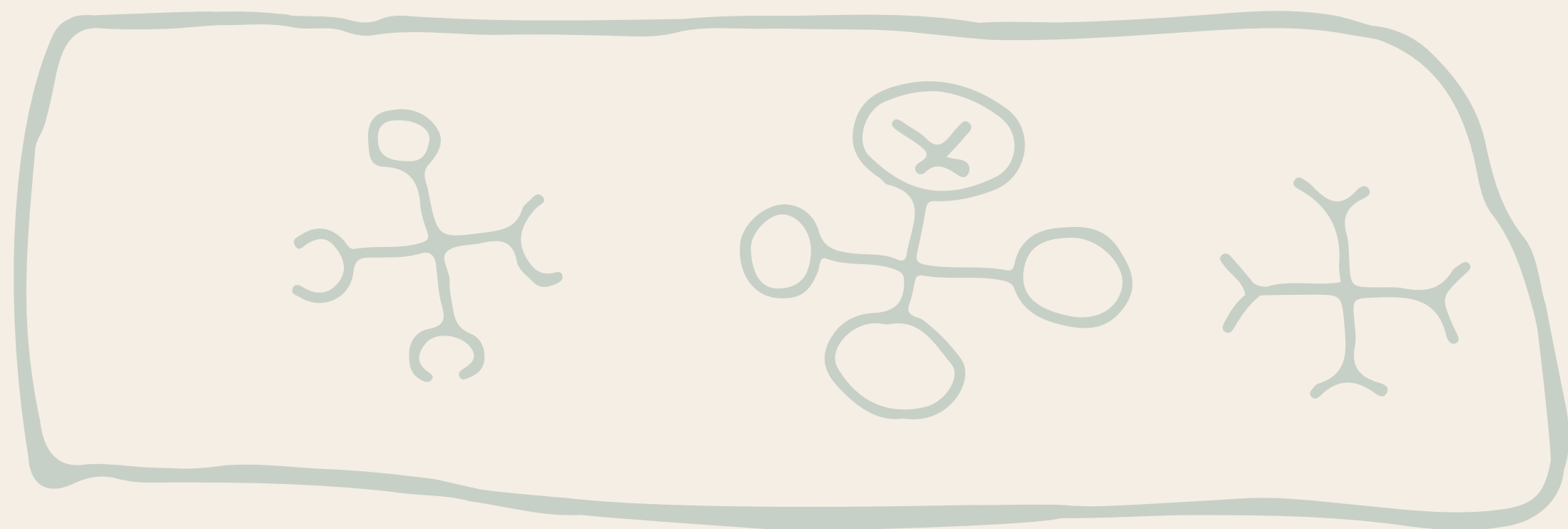
✕ⵄⵑⵓⵏⵓ ⵔⵓⵔⵓ ✕ⵓⵔⵓ ✕ⵓⵔⵓ

სურ. 3. მნის ეკლესიის ასომთავრული წარწერის ასლი

წარწერა ასე იკითხება: ✕ⵓⵑⵓⵏⵓⵔⵓⵔⵓ ✕ⵓⵔⵓ ✕ⵓⵔⵓ
ქ(რისტ)ე შ(ეინყალ)ე შვილნი მაქარისმ (?)...

მნის ხეობის დაკარგული თასები

მნის ეკლესიაშივე დაცულია სპილენძის თასი, მუცელზე ამოკოდილი მხედრული წარწერით (სურ. 4): „ქ. გიორგი მაყაშვილისა“. აშკარაა, რომ ვინმე გიორგი მაყაშვილს შეუწირავს ეს თასი მნის ღვთისმშობლის ეკლესიისთვის. წარწერა პალეოგრაფიული მონაცემებით XVIII საუკუნეს, ან XIX საუკუნის დასაწყისს განეკუთვნება

ზაფო ოქროყანა

გუდრეების ანუ გუდიაშვილების სამსართულიანი
ტერასულ-ბანიანი მშრალი წყობით ნაშენი სახლი,
განეკუთვნება მე-19 საუკუნეს.

კოშკი

გუდიაშვილების სახლი

სოფლის საეხთო ხედი

**სოფელი
შეპარდენი**

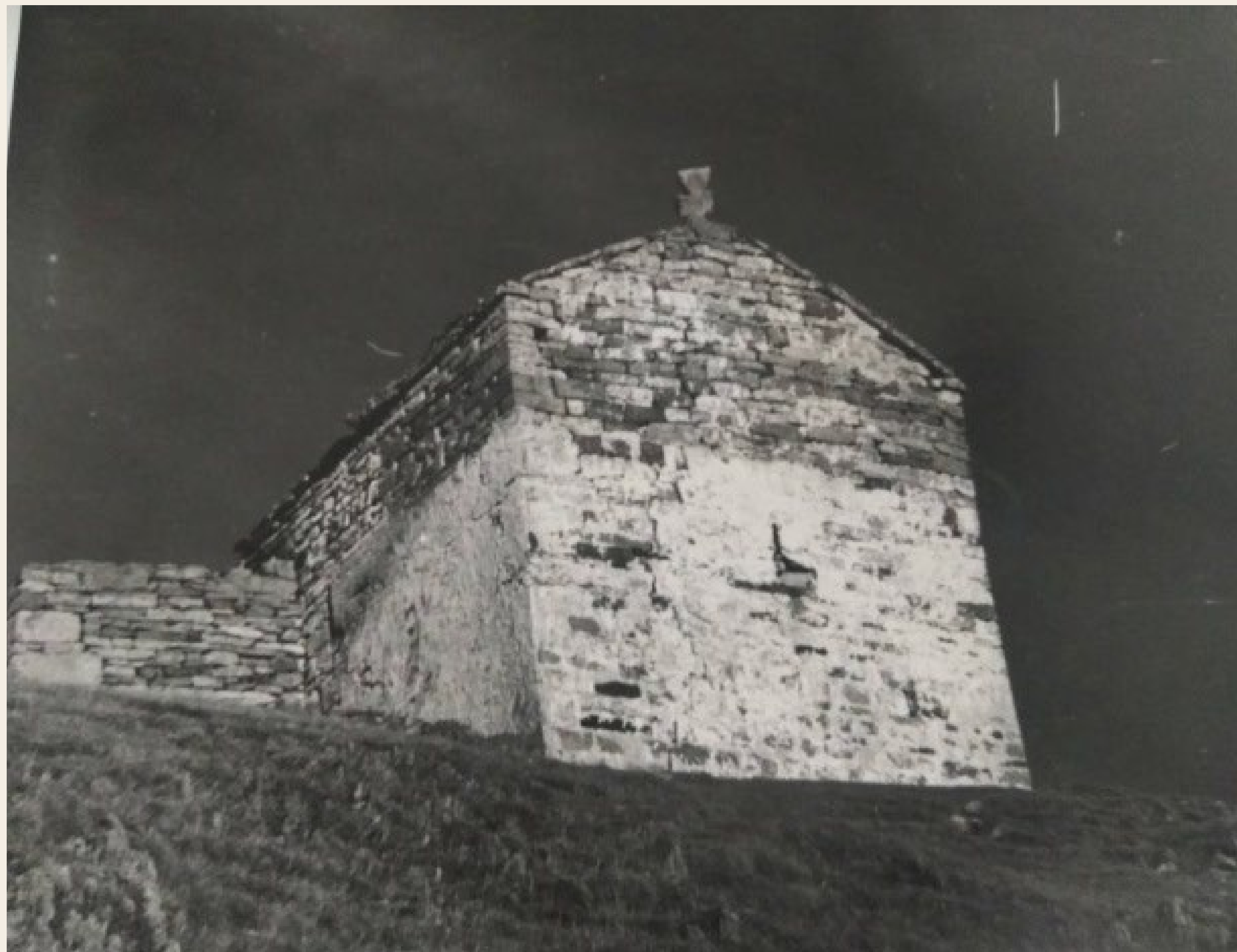
**სოფელი
აბანო**

ზაქაგორის კოვკლესი

ზაქაგორის მთავარანგელოზის ეკლესია

ბურჯანახი

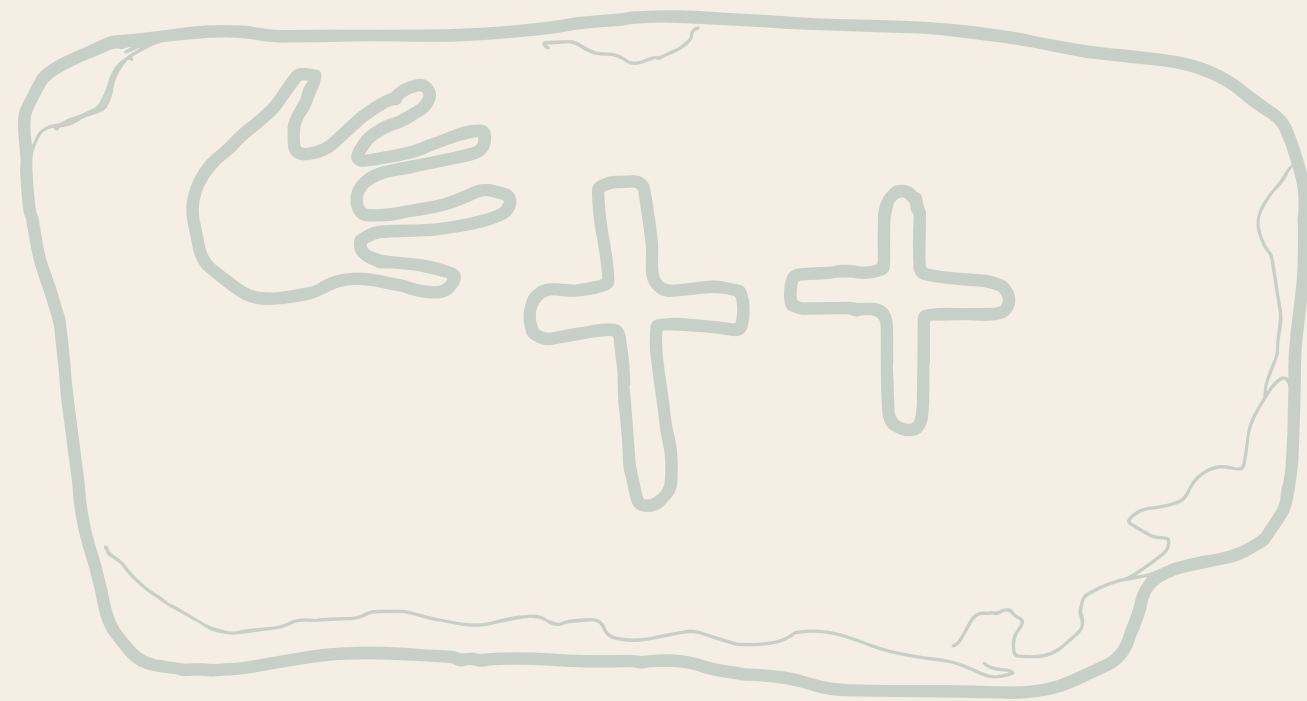

კართსოფალი

წოწოლთა

სოფლის ცენტრში დგას წმინდა
გიორგის ეკლესია, დარბაზული
ტიპის, თარიღდება XIX
საუკუნით. წოწოლთაში
შემორჩენილია ზურგიანი
კოშკის ნანგრევები და ძველი
ნასახლარები. 1926 წ. აღწერით
სოფელში 83 მოსახლეა.

ჭიშკრა

სოფლის ისტორიული სახიდან
შემორჩენილია ორი
დანგრეული კოშკი (ერთი
თარიღდება XVIII-ით, მეორე
გვიანი შუა საუკუნეებით),
მიტოვებული სახლები და
სამეურნეო სათავსები.
სოფლის ჩრდილოეთით,
მცირე დავაკებაზე დგას
დარბაზული ეკლესია (გვიანი
შუა საუკუნეები).

გეფი

გეფის ციხე-სახლი

რანსი

2350 მეტრი ზ.გ.

თრუსოს ხეობის უმეტეს სოფლებში

შემონახულია 25 პეტროგლიფი.

პეტროგლიფი - გამოქვაბულთა კედლებზე, კლდეზე თუ ცალკეულ ქვებზე

შესრულებული უძველესი გამოსახულებაა.

პეტროგლიფები მთელ საქართველოს

ტერიტორიაზე გვხვდება, განსაკუთრებით

აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში.

თემატურად ნახატი შეიძლება იყოს

რიტუალური, მემორიალური, ნიშნობრივი.

ზოგიერთი მკვლევარის აზრით,

პეტროგლიფებს მაგიური მნიშვნელობა

უნდა ჰქონოდა, თუმცა ამ მოსაზრების

მწყობრად ჩამოყალიბებული განმარტება

არ არსებობს. მათი ქრონოლოგია

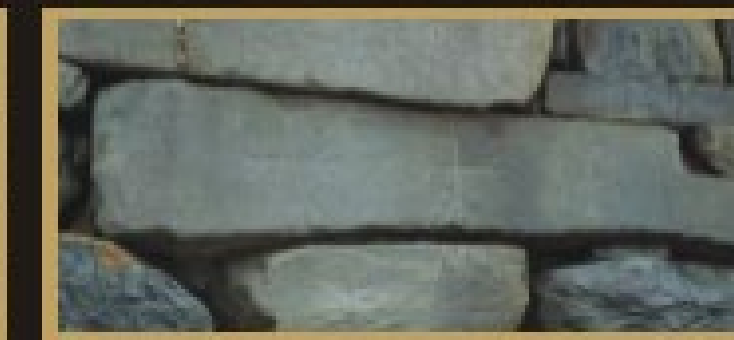
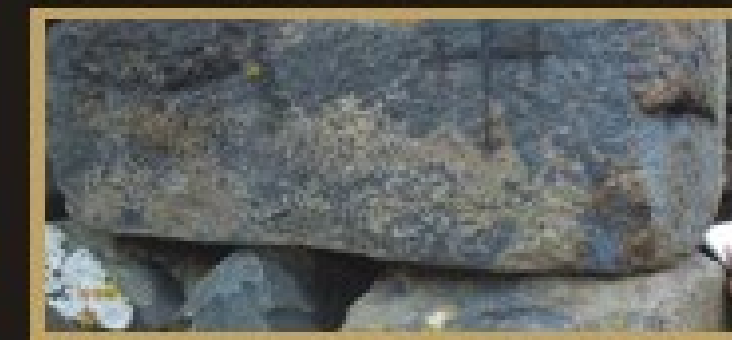
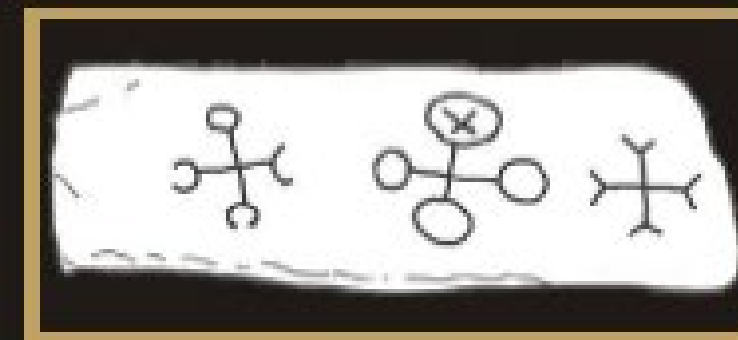
პალეოლითიდან - გვიან შუა საუკუნეებს

მოიცავს. გვიანი შუა საუკუნეებისა უნდა

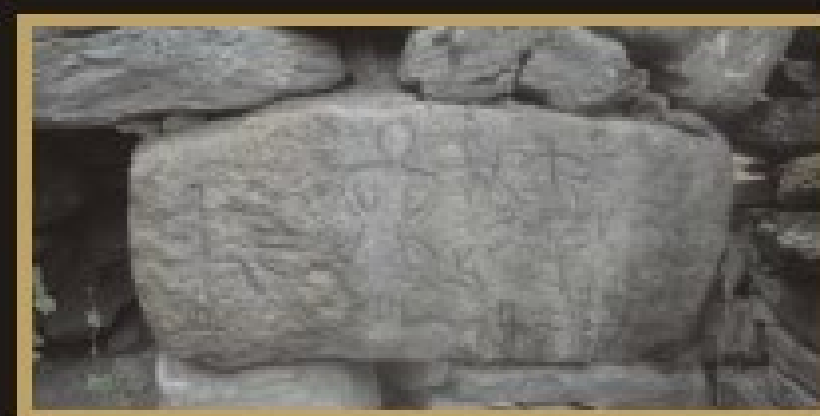
იყოს თრუსოს პეტროგლიფებიც, რომელთა

ფოტოები და გრაფიკული ნახატები

გზამკვლევეშია შესული.

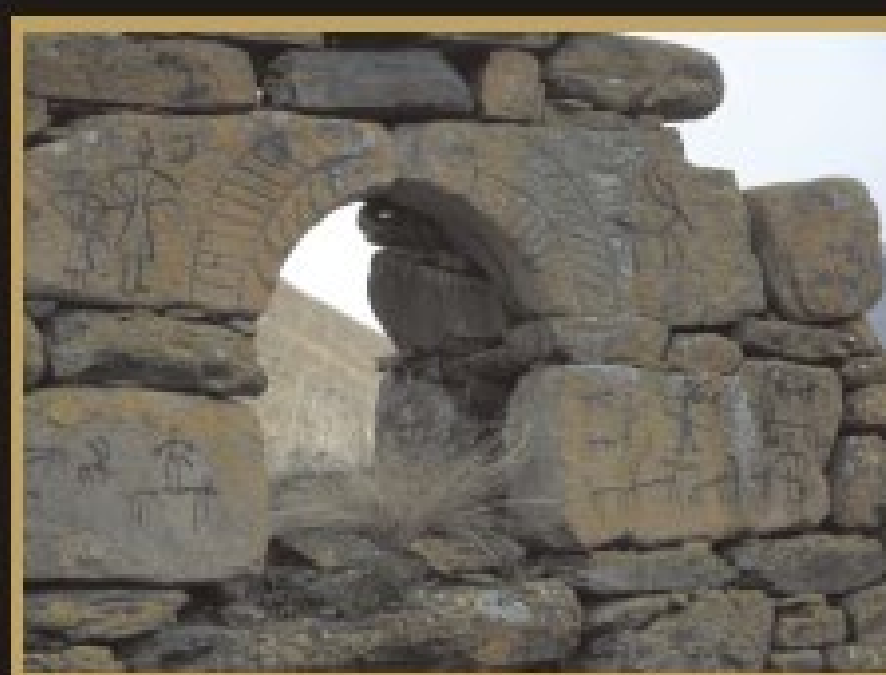
ჯვრების გამოსახულებები

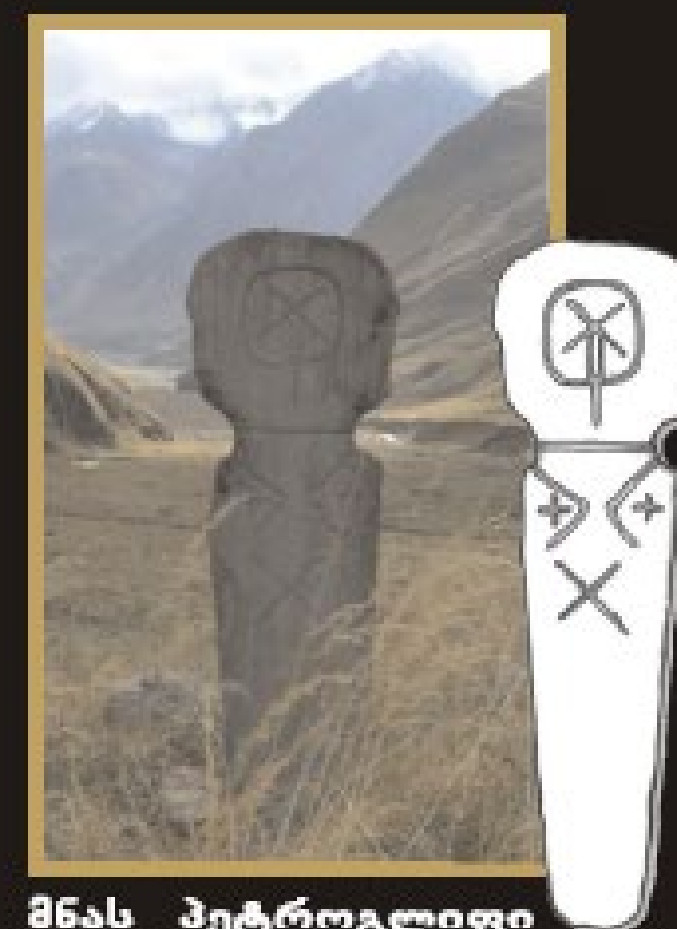
პეტროგლიფი ქალის გამოსახულებით და გრაფიკული გამოსახულება

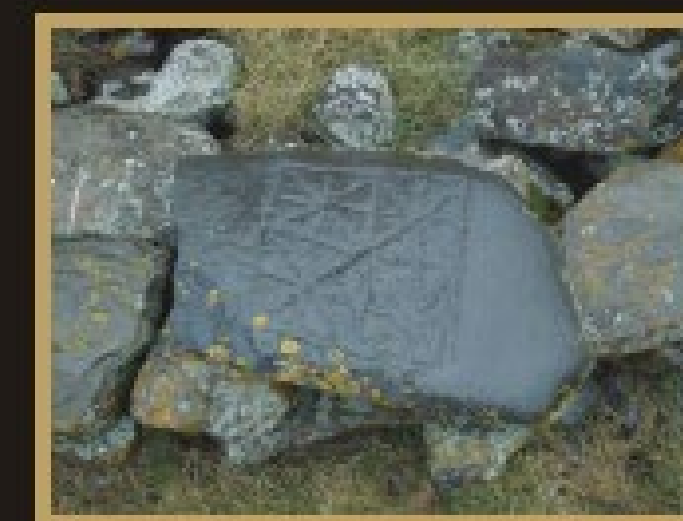
აბანოს პეტროგლიფი

ტეფის პეტროგლიფი

მნას პეტროგლიფი

ჯიშარას პეტროგლიფი

მიმდინარე პროექტი "შევიწარმოოთ თრუსო"

შეხვედრები ექსპერტებთან

მოსწავლეთა ბანაკი

შეხვედრები სკოლებში

საველე კარავი

მოსწავლეთა ბანაკი

მადლთა